

รายงานผลการศึกษาดูงานโครงการฝึกอบรมคณะตุ้ะยุติธรรม หลักสูตรกระบวนการพิจารณาคดีครอบครัว
และมรดกในกฎหมายอิสลาม ณ มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ระหว่างวันที่ 19-25
มีนาคม 2560

เรื่อง

พหุนิยมทางกฎหมายในประเทศฟิลิปปินส์ : มุสลิมกับระบบกฎหมายสองระบบ

จัดทำโดย

นายหมัดอุเสิน หมัดหมัน
คณะตุ้ะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดสตูล

สำนักงานศาลยุติธรรม

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	3
สภาพปัญหา และความสำคัญของปัญหา	3
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
สมมติฐาน	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบ (ความเหมือน/ความต่าง)	5
แนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ พหุนิยมทางกฎหมายในประเทศฟิลิปปินส์ : มุสลิมกับระบบกฎหมายสองระบบ ของประเทศไทยกับประเทศฟิลิปปินส์	5
บทที่ 3 การวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบ	12
บทที่ 4 แนวทางการแก้ไขปัญหา การประยุกต์ หรือแนวทางปรับปรุง ข้อดีข้อเสียพหุนิยมทางกฎหมายในประเทศฟิลิปปินส์ มุสลิมกับระบบกฎหมายสองระบบ	13
บทที่ 5 สรุป เสนอแนะ	14
ภาคผนวก	15

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพปัญหา และความสำคัญของปัญหา

ฟิลิปปินส์ หรือสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เป็นประเทศเอกราชที่เป็นหมู่เกาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันตก ประกอบด้วยหมู่เกาะ 7,641 เกาะ มีเนื้อที่ประมาณ 300,000 ตารางกิโลเมตร หรือ 115,831 ตารางไมล์ มีประชากรประมาณ 100 ล้านคน มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันแคธอลิกประมาณ 83 % นิกายโปรเตสแตนต์ประมาณ 9 % รองลงมานับถือศาสนาอิสลามประมาณ 5 % ศาสนาพุทธ และอื่นๆอีกประมาณ 3 % มุสลิมในฐานะชนกลุ่มน้อยของประเทศฟิลิปปินส์มีเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมเฉพาะตัว แต่สามารถอยู่ร่วมกับคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ได้อย่างลงตัว

ประเทศฟิลิปปินส์ประกาศใช้กฎหมายอิสลามมาตั้งแต่สมัยองค์สุลต่านแห่งเกาะซูลู (Sulu) ซึ่งนับเป็นผู้นำท่านแรกที่ประกาศใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์เรียกว่า (Daiwan Taosug) ในฐานะประมวลกฎหมายบังคับตามตัวบุคคล (Personal Law Codex) แห่งซูลู ต่อมาในศตวรรษที่ 8 องค์สุลต่านแห่งมินดาเนาได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายบังคับตามตัวบุคคลที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น และหลังจากประเทศฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1946 ได้มีการตรากฎหมายหลายฉบับที่มุ่งบังคับใช้ตามตัวแก่ชาวมุสลิมในบางลักษณะ เช่น พระราชบัญญัติแห่งสาธารณรัฐฉบับที่ 386 (Republic Act 386) และในสมัยของประธานาธิบดี เฟอร์ดินันด์ มาร์กอส ได้ตรากฎหมายให้ใช้ประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิมแห่งชาติฟิลิปปินส์ (Code of Muslim Personal Law of Philippines (EMPL)) ไว้ในกฤษฎีกาฉบับที่ 1083 ในปี ค.ศ.1977 อันเป็นเจตนารมณ์แห่งรัฐที่ประกาศให้ใช้กฎหมายฉบับนี้ควบคู่กับประมวลกฎหมายครอบครัว (The Family Code) ควบคู่กัน ประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิมที่ได้ประกาศใช้ตามพระราชบัญญัติเลขที่ 1083 (Republic Act No.1083) เป็นกฎหมายที่บังคับใช้จนถึงปัจจุบัน ภายหลังจากที่ได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายดังกล่าว หลักเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายอิสลามก็ต้องบังคับตามประมวลกฎหมายฉบับนี้โดยปริยาย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาในหัวข้อพหุนิยมทางกฎหมายในประเทศฟิลิปปินส์ : มุสลิมกับระบบกฎหมายสองระบบ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาวิถี และวัฒนธรรมทางการใช้กฎหมายอิสลามของประเทศฟิลิปปินส์
2. เพื่อศึกษากฎหมายหรือกฤษฎีกาของประเทศฟิลิปปินส์ที่ใช้กฎหมายอิสลามในประเทศ
3. เพื่อศึกษาวิถีมุสลิมฟิลิปปินส์กับการใช้กฎหมายสองระบบในประเทศ

1.3 สมมติฐาน

การศึกษาในหัวข้อพหุนิยมทางกฎหมายในประเทศฟิลิปปินส์ : มุสลิมกับระบบกฎหมายสองระบบ ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานดังนี้

1. ประวัติ และวัฒนธรรมการใช้กฎหมายอิสลามของประเทศฟิลิปปินส์มีลักษณะเด่นอย่างไร
2. พระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาของประเทศฟิลิปปินส์ที่ใช้กฎหมายอิสลามในประเทศเป็นอย่างไร
3. วิถีมุสลิมฟิลิปปินส์กับการใช้กฎหมายสองระบบในประเทศเป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในหัวข้อพหุนิยมทางกฎหมายในประเทศฟิลิปปินส์ : มุสลิมกับระบบกฎหมายสองระบบ มีขอบเขตในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาประวัติ วัฒนธรรม และรูปแบบการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์
2. ศึกษากฎหมายหรือกฤษฎีกาของประเทศฟิลิปปินส์ที่ใช้กฎหมายอิสลามในประเทศ
3. ศึกษาวิถี และสถานะของมุสลิมฟิลิปปินส์กับการใช้กฎหมายสองระบบในประเทศ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงประวัติ และวัฒนธรรมของการใช้กฎหมายอิสลามของประเทศฟิลิปปินส์
2. ได้ทราบถึงกฎหมายหรือกฤษฎีกาที่ใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์
3. ได้ทราบถึงวิถีมุสลิมฟิลิปปินส์กับการใช้กฎหมายสองระบบในประเทศ

บทที่ 2

การศึกษาเปรียบเทียบ (ความเหมือน/ความต่าง)

แนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ พหุนิยมทางกฎหมายในประเทศฟิลิปปินส์ กรณีศึกษามุสลิมกับระบบกฎหมายสองระบบ ศึกษาเปรียบเทียบระบบของประเทศไทยกับประเทศฟิลิปปินส์

ประเทศฟิลิปปินส์มีวิวัฒนาการการใช้กฎหมายอิสลามมายาวนาน ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ระบุว่า องค์สุลต่านแห่งเกาะซูลู (Sulu) เป็นบุคคลแรกที่ได้รับเริ่มการประกาศใช้ (Daiwan Taosug) ในฐานะเป็นประมวลกฎหมายบังคับตามตัวบุคคล (Personal Law Codex) แห่งซูลู ต่อมาในศตวรรษที่ 8 องค์สุลต่านแห่งมินดาเนา (Magindanou) ได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายบังคับตามตัวบุคคลที่ครอบคลุมยิ่งขึ้นมีชื่อว่า (Lawaransa Magindanou) หลังจากประเทศได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกาในปีคริสต์ศักราช 1946 ได้มีการตรากฎหมายหลายฉบับที่มุ่งบังคับใช้ตามตัวมุสลิมในบางลักษณะ เช่น พระราชบัญญัติแห่งสาธารณรัฐฉบับที่ 386 (Republic Act 386) หรือประมวลกฎหมายแพ่งฉบับใหม่ที่ให้กายอมรับการสมรสระหว่างมุสลิมด้วยกัน และระหว่างมุสลิมกับชาวคริสต์ พระราชบัญญัติแห่งสาธารณรัฐฉบับที่ 394 ได้ให้การยอมรับต่อกรณีการหย่าในหมู่มุสลิม พระราชบัญญัติแห่งสาธารณรัฐฉบับที่ 6268 ได้ขยายเวลาการบังคับใช้กฎหมายในกรณีการสมรสของมุสลิมออกไปอีก 10 ปี หลังจากสิ้นสุดการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวนี้เป็นเวลา 20 ปี ตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติแห่งสาธารณรัฐฉบับที่ 386 (Republic Act 386)

และในสมัยของประธานาธิบดี เฟอร์ดินันด์ มาร์กอส ได้ตรากฎหมายให้ใช้ประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิมแห่งชาติฟิลิปปินส์ (Code of Muslim Personal Law of Philippines (EMPL)) ไว้ในกฤษฎีกาฉบับที่ 1083 ในปี ค.ศ.1977 เป็นความตั้งใจทางฝ่ายรัฐที่ประกาศเพื่อให้ใช้คู่ขนานกับประมวลครอบครัว (The Family Code) ควบคู่กัน

ประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่ประชาชนมุสลิมฟิลิปปินส์ได้ประกาศใช้ตามกฤษฎีกาฉบับเลขที่ 1083 (Republic Act NO.1083) เป็นประมวลกฎหมายที่มีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน หลังที่ได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายดังกล่าว กฎเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายอิสลามก็ต้องบังคับตามประมวลกฎหมายฉบับนี้โดยปริยาย สำหรับเนื้อหาของกฎหมายอิสลามตามประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิม (Code of Muslim Personal Law of The Philippines) แบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ๆ ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนทั่วไป ส่วนวิธีสบัญญัติ และส่วนสาระบัญญัติ โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการใช้ไว้ในมาตรา 2 ของบททั่วไปว่า

1. เพื่อให้เกิดการยอมรับระบบกฎหมายอิสลามว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายฟิลิปปินส์ และเพื่อเป็นการก่อตั้งสถาบันอิสลามให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อรวบรวมกฎหมายอิสลาม และ
3. เพื่อกำหนดบทบัญญัติในการบริหาร และให้การบังคับใช้กฎหมายอิสลามระหว่างมุสลิมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดวัตถุประสงค์ในการปรับใช้ประมวลกฎหมายอิสลามเอาไว้เช่นนี้แสดงถึงการให้ความสำคัญและเป็นการป้องกันการนำกฎหมายไปใช้อย่างผิดความมุ่งหมาย เพราะหากเป็นเช่นนั้นย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆรวมทั้งส่งผลในด้านประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม

จากจุดมุ่งหมายในการใช้กฎหมายอิสลามข้างต้นแสดงให้เห็นว่าระบบกฎหมายอิสลามของฟิลิปปินส์มีสถานะเป็นกฎหมายหนึ่งเท่ากับระบบกฎหมายอื่นในประเทศ และยังเป็นการรวบรวมกฎหมายอิสลามที่จะบังคับใช้เข้ามาอยู่ด้วยกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นในมาตรา 3 ของประมวลกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้กฎหมายอิสลามได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตีความกฎหมายอิสลามในกรณีที่เกิดการขัดกันของบทบัญญัติ (Conflict of Provisions) ว่า

1. ในกรณีที่มีการขัดกันระหว่างบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายนี้กับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ทั่วไป จำต้องถือตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายนี้
2. ในกรณีที่มีการขัดกันระหว่างบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายนี้ และกฎหมายพิเศษ (Special law) หรือกฎหมายที่บังคับใช้เฉพาะท้องถิ่น (Law of Local Application) กฎหมายพิเศษ หรือกฎหมายที่ใช้อยู่ในเฉพาะท้องถิ่นจะต้องตีความอย่างกว้างขวาง (Liberally Construed) เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายนี้
3. บทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ใช้บังคับได้เฉพาะกับมุสลิมเท่านั้น และไม่มีควมใดในประมวลกฎหมายนี้ที่จะต้องตีความให้เป็นการเสื่อมเสียสิทธิกับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม

ในกรณีที่ประมวลกฎหมายอิสลามไม่ได้บัญญัติเอาไว้ มาตรา 5 ของประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิมกำหนดว่า กฎหมายอิสลามหรือกฎหมายจารีตประเพณี (Adat law) ที่ไม่ได้รวบรวมไว้ในประมวลกฎหมายนี้อาจนำมาเป็นข้อพิสูจน์ยืนยันข้อเท็จจริงได้ สำหรับกฎหมายจารีตประเพณีจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งประเทศฟิลิปปินส์ หรือประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอิสลาม หรือคำสั่งของรัฐ

กฎหมายฟิลิปปินส์ได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำพยานหลักฐานยืนยันข้อเท็จจริงแห่งกฎหมายอิสลามที่ไม่ได้บัญญัติเอาไว้ในประมวลหรือในพระราชบัญญัตินั้นเป็นการอุดช่องว่างกฎหมายอิสลามอีกรูปแบบหนึ่ง ในกรณีที่ไม่อาจจะนำเอาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายมาปรับกับข้อเท็จจริงได้ ก็นำกฎหมายอิสลามมาอุดช่องว่างได้

ประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิมของประเทศฟิลิปปินส์ได้บัญญัติเนื้อหาและสาระสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย การสมรส ซึ่งเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการสมรสของมุสลิมที่จะต้องทำภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการสมรส เช่น เงื่อนไขการสมรส ความสามารถในการสมรส การประกอบพิธีสมรส ผู้มีอำนาจ สถานที่ประกอบการสมรส สินสอด การผิดสัญญาการสมรส ข้อห้ามการสมรส การมีภรรยาหลายคน สิทธิและหนี้สินระหว่างคู่สมรส ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส การหย่า ความเป็นบิดามารดา สิทธิของบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย การรับรองบุตร ค่าอุปการะเลี้ยงดู การเป็นผู้ปกครอง ส่วนบทบัญญัติที่เกี่ยวกับมรดกประกอบด้วย ข้อกำหนดในการรับมรดก พิณัยกรรม และทายาท ซึ่งทั้งหมดอยู่ในหมวดของกฎหมายสารบัญญัติ ส่วนในหมวดของวิธีสบบัญญัติ ประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิมของฟิลิปปินส์ (Code of Muslim Personal Law of the Philippines) ได้กำหนดในส่วนวิธีสบบัญญัติเกี่ยวกับขอบเขตการใช้กฎหมายอิสลามดังนี้

1. อำนาจศาล หมายถึง อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งพิจารณาเขตอำนาจศาลที่ใช้กฎหมายอิสลาม ในประเภทคดีครอบครัวและมรดก และประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิมฟิลิปปินส์ ยังได้กล่าวรายละเอียดถึงกรณีที่จะนำหลักกฎหมายอิสลามมาปรับกับคดีต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับบุคคลและความสัมพันธ์ทางครอบครัว (Personal and Family Relation) การแต่งงาน การหย่า การรับมรดก โดยได้กำหนดรายละเอียดต่างๆไว้อย่างชัดเจน เช่น ในมาตรา (13) (3) ได้กำหนดขอบเขตการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยเรื่องการสมรส การหย่า ความเป็นบิดาและบุตร (Paternity and Filiations) การปกครอง และพิทักษ์ผู้เยาว์ ค่าอุปการะเลี้ยงดู การเรียกร้องสินสอด (Claim For Customary Dower) การหมั้น การผิดสัญญาสมรส การประกอบพิธีสมรส การจดทะเบียนหย่า สิทธิและหน้าที่ระหว่างสามีภรรยา หนี้สินระหว่างสามีภรรยา อำนาจปกครองบุตร ความสัมพันธ์ในทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา ทั้งหมดนี้ ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้และกฎหมายอิสลามอื่นๆที่อาจนำมาปรับใช้ได้ และในประมวลกฎหมายฉบับนี้ยังได้กำหนดถึงกฎเกณฑ์ในเรื่องอื่นๆที่อาจจะเกี่ยวเนื่องกับเรื่องครอบครัวมรดก เช่น มาตรา 8 ว่าด้วยความสามารถตามกฎหมาย มาตรา 9 ว่าด้วยสภาพบุคคล บุคคลหย่อนความสามารถ มาตรา 10 ว่าด้วยสภาพบุคคล มาตรา 11 ว่าด้วยการสิ้นสุดสภาพบุคคล และมาตรา 12 ว่าด้วยการตายพร้อมกัน โดยกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้เฉพาะในการใช้กฎหมายอิสลาม

2. คู่สมรส ที่จะต้องให้เป็นไปตามหลักกฎหมายอิสลาม คือฝ่ายชายจะต้องนับถือศาสนาอิสลาม การใช้กฎหมายอิสลามก็เพื่อเป็นการยอมรับถึงความสัมพันธ์ทางครอบครัวของผู้นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้น การใช้กฎหมายอิสลามรัฐจึงได้กำหนดบทบัญญัติไว้ว่าคดีที่จะนำกฎหมายอิสลามมาบังคับใช้คู่สมรสจะต้องเป็นมุสลิม ดังมาตรา 3 (1) ได้กำหนดให้บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการสมรสและการหย่าให้ใช้ในกรณีที่คู่สมรสทั้งสองฝ่ายเป็นมุสลิม หรือในกรณีที่ชายคู่สมรสนั้นเป็นมุสลิมที่ได้ประกอบพิธีสมรสตามหลักการอิสลามหรือตามหลักกฎหมายนี้ และในมาตรา 13 (2) บัญญัติว่า ในกรณีของการสมรสระหว่างมุสลิมและผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมและไม่ได้ประกอบพิธีสมรสตามกฎหมายอิสลามหรือตามประมวลกฎหมายนี้ก็ให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งฟิลิปปินส์บังคับแทน

จากบทบัญญัติในมาตรา 13 ดังกล่าวนอกจากจะกำหนดให้คดีที่จะบังคับตามกฎหมายอิสลามนั้น คู่สมรสทั้งสองฝ่ายจะต้องเป็นมุสลิมแล้ว ยังได้กำหนดถึงกรณีของการสมรสระหว่างผู้ไม่นับถือศาสนาอิสลามกับผู้ไม่นับถือศาสนาอิสลามไว้เช่นกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้รัฐจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เพื่อแก้ปัญหาโดยถือการประกอบพิธีสมรสเป็นสาระสำคัญ หากไม่ได้ประกอบพิธีสมรสตามหลักกฎหมายอิสลามหรือหลักประมวลกฎหมายนี้ก็ไม่อาจนำเอากฎหมายอิสลามหรือประมวลกฎหมายนี้มาใช้บังคับได้ แต่หากคู่สมรสทำการสมรสภายใต้หลักกฎหมายอิสลามหรือตามประมวลกฎหมายนี้โดยคู่สมรสฝ่ายชายเป็นมุสลิมก็สามารถนำหลักกฎหมายอิสลามหรือบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายนี้มาใช้บังคับได้ โดยถือว่าทั้งสองฝ่ายมีเจตนาที่จะอยู่ภายใต้หลักกฎหมายอิสลามนั่นเอง โดยประมวลกฎหมายว่าด้วยการบริหารกฎหมายอิสลามแห่งประเทศฟิลิปปินส์ได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้กฎหมายอิสลามด้านการสมรสและการหย่าตามมาตรา 83 ว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับการสมรส และการหย่าตามพระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับกับการสมรสที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายนับถือศาสนาอิสลามและได้ประกอบพิธีสมรสตามหลักกฎหมายอิสลาม ดังกรณีตัวอย่างที่พิพาทเรื่องอำนาจปกครองบุตรระหว่างหญิงคริสต์เตียนซึ่งเคยเปลี่ยนศาสนามาเป็นมุสลิมโดยได้สมรสตามหลักกฎหมายอิสลามกับสามีที่เป็นมุสลิมแล้วมีบุตรด้วยกัน ต่อมาหญิงนั้นเปลี่ยนศาสนากลับไปเป็นคริสต์เตียนแล้ว

เกิดพิพาทกันในเรื่องอำนาจปกครองบุตร คดีนี้ศาลสูงฟิลิปปินส์ตัดสินว่าเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาของศาลอิสลาม แต่หากศาลอิสลามวินิจฉัยข้อพิพาทโดยไม่คำนึงถึงสิทธิสำคัญของฝ่ายหญิง เช่นปรับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความมุสลิม หรือรับฟังพยานหลักฐานโดยฝ่าฝืนหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญของฟิลิปปินส์ ศาลสูงมีอำนาจหยิบยกข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีขึ้นวินิจฉัยได้

3. เขตศาล หมายถึงเขตในทางภูมิศาสตร์ที่กฎหมายจัดตั้งศาลนั้นๆจะกำหนดการใช้กฎหมายอิสลามมีส่วนเกี่ยวข้องกับเขตศาล เนื่องจากการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย ขอบเขตการใช้กฎหมายอิสลามนอกเหนือจากการจำกัดเนื้อหากฎหมายที่จะนำมาใช้หรือนำมาพิจารณาแล้วยังจำกัดพื้นที่ในการบังคับใช้อีกด้วย การใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ปรากฏเด่นชัดในพื้นที่หมู่เกาะทางภาคใต้ของประเทศ

ในประเทศฟิลิปปินส์มีสถาบันทางศาสนาอิสลามที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีและการระงับข้อพิพาท ตลอดจนการให้คำปรึกษาด้านกฎหมายอิสลามดังนี้

1. ศาลชะรีอะฮ์ (Shariah Court) ซึ่งหมายถึงศาลที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม เป็นสถาบันที่ควบคุมการใช้กฎหมายอิสลามในฐานะที่เป็นสถาบันในการบริหารกฎหมายอิสลาม ประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิมได้ก่อตั้งศาลชะรีอะฮ์ (Shariah Court) สำหรับการพิจารณาคดีตามกฎหมายอิสลาม ซึ่งได้แบ่งออกเป็นสองศาล คือ

(1) ศาลชะรีอะฮ์ประจำภาค (Shariah District Court)

(2) ศาลชะรีอะฮ์ประจำท้องถิ่น (Shariah Circuit Court)

ซึ่งศาลชะรีอะฮ์ทั้งสองประเภทรวมทั้งข้าราชการของศาลในสังกัดต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของศาลสูง

2. คณะกรรมการอิสลาม ซึ่งตามประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิม (Code of Muslim Personal Law) ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการขึ้น 2 คณะ เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารกฎหมายอิสลาม คือคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Agama Arbitration) และคณะที่ปรึกษากฎหมายอิสลาม (Jurisconsult in Islamic Law) โดยคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Agama Arbitration) ประกอบด้วยประธานและตัวแทนของคู่ความแต่ละฝ่ายประกอบกันขึ้นเป็นคณะกรรมการกระทำการตามขั้นตอนเพื่อประนีประนอมข้อพิพาทของคู่กรณี ซึ่งมีหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใน 3 กรณี คือ

(1) ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับการหย่า โดยการฆาละลาห์ (Talaq)

(2) ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกรีกการสมรสมากกว่าหนึ่งคน (Subsequent Marriage)

(3) ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกรณีที่มีความผิดต่อกฎหมายจารีตประเพณี (Offences against Customary)

ในคดีที่เกี่ยวข้องกับความผิดต่อกฎหมายจารีตประเพณี ถ้าศาลชะรีอะฮ์ประจำท้องถิ่นเห็นว่าคดีนั้นอาจยุติลงได้โดยไม่ต้องพิจารณาตามรูปแบบ ก็เป็นดุลยพินิจของศาลที่จะส่งให้เสมียนศาลตั้งกรรมการที่สมาชิกไม่น้อยกว่า 2 คน และไม่เกิน 4 คน พร้อมกับเลขานุการศาลในฐานะที่เป็นประธานกรรมการดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีนั้นด้วยไมตรีจิต

คณะที่ปรึกษากฎหมายอิสลาม (Jurisconsult in Islamic Law) ประมวลกฎหมายว่าด้วยสถานภาพบุคคลมุสลิม (Code of Muslim Personal law of Philippines) ได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายอิสลามไว้ดังนี้

(1) การแต่งตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมาย ที่ปรึกษาทางกฎหมายอิสลามจะได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีฟิลิปปินส์และมีระยะเวลาคราวละ 7 ปี โดยไม่มีการตัดสิทธิ์ที่จะได้รับการแต่งตั้งเข้ามาใหม่เว้นแต่ในกรณีที่ถูกลดออกเนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ตามมาตรา 164

(2) คุณสมบัติที่ปรึกษากฎหมายอิสลาม ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายอิสลามจะต้องมีคุณสมบัติเฉพาะ เช่น เป็นพลเมืองของฟิลิปปินส์ มีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปี เป็นผู้มีความประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ และเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในด้านความรู้พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน หะดีษ (วจนของท่านเราะซูลุลลอฮ์) และนิติศาสตร์อิสลาม ตลอดจนมีความเชี่ยวชาญในภาษาอาหรับ ตามมาตรา 165

(3) หน้าที่ของคณะที่ปรึกษากฎหมายอิสลาม ที่ปรึกษากฎหมายอิสลามมีหน้าที่ตามกฎหมายหลายอย่าง เช่น ให้ความเห็นในทางกฎหมายแก่คูกรณีที่มีส่วนได้เสียตามที่ไ้ร้องขอ และคณะที่ปรึกษาอาจขอความเห็นจากคณะอุละมาอ์ (นักวิชาการอิสลาม) ก็ได้

3. สำนักงานจดทะเบียนเกี่ยวกับการสมรส และการหย่า ประมวลกฎหมายสำหรับบังคับแก่คนมุสลิมฟิลิปปินส์ (Code of Muslim Personal law of Philippines) ได้กำหนดให้มีสำนักงานเพื่อทำหน้าที่จดทะเบียนต่างๆตามกฎหมายอิสลาม คือสำนักงานจดทะเบียนสมรสและจดทะเบียนหย่า หรือการเพิกถอนการหย่า และการเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามประจำภาค (Circuit Registrar of Muslim Marriage, Divorce Revocation of Divorce and Conversion) เลขาธิการศาลชะรีอะฮ์ประจำภาค นอกจากนี้จะมีหน้าที่ตามที่กำหนดไว้แล้วต้องทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนสมรสและหย่า หรือการเพิกถอนการหย่า และการเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามภายในเขตศาลนั้นๆอีกด้วย และเลขาธิการประจำศาลชะรีอะฮ์ต้องถิ่นทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนสมรส และนายทะเบียนหย่า หรือเพิกถอนการหย่า และการเปลี่ยนแปลงศาสนาประจำศาลชะรีอะฮ์ประจำท้องถิ่น ตามมาตรา 81

จากแนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการของการใช้กฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ต่อมุสลิมที่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศ พบว่า มีพัฒนาการที่ดี รัฐให้การรับรองทางด้านสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับหลักการปฏิบัติตามความเชื่อหรือหลักศรัทธาของมุสลิม รัฐให้เสรีภาพทางด้านการปฏิบัติศาสนกิจ ให้ความสำคัญคุ้มครองทางกฎหมาย มีพระราชบัญญัติให้ใช้กฎหมายอิสลามแก่ประชาชนมุสลิมในประเทศที่มีการพิพาทกันในเรื่องที่เกี่ยวกับครอบครัวแลมรดก รัฐออกกฎหมายจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขข้อพิพาทเพื่อช่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนมุสลิม แต่งตั้งคณะที่ปรึกษาทางกฎหมายอิสลาม และรัฐยังจัดตั้งสำนักงานทะเบียนเพื่อรองรับการจดทะเบียนสมรสและทะเบียนหย่า และเพื่อทำการเพิกถอนการหย่าสำหรับมุสลิมโดยเฉพาะ โดยมีนายทะเบียนประจำศูนย์ในท้องถิ่น ถือเป็นความโชคดีของมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ที่ได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐ

การใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์มีความโดดเด่นในด้านดังกล่าวแล้วยังมีความพิเศษที่คู่ความสามารถอุทธรณ์คดีที่เกี่ยวกับกฎหมายอิสลามไปยังศาลอุทธรณ์ได้ และยังสามารถฎีกาไปยังศาลฎีกาได้

เช่นกัน ซึ่งถือเป็นความแตกต่างกับการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทยที่ให้คดียุติ หรือสิ้นสุดคดีที่เกี่ยวกับกฎหมายอิสลามที่ศาลชั้นต้นที่ตัดสินคดีโดยคณะตุลาการ

ส่วนในบริบทโดยรวมประเทศฟิลิปปินส์มีความคล้ายคลึงกับประเทศไทยมากในด้านการใช้กฎหมายอิสลาม เช่น บังคับใช้กับมุสลิมฟิลิปปินส์ใน 5 จังหวัดทางภาคใต้ของประเทศเป็นหลัก แต่ยังเปิดโอกาสให้มุสลิมที่อยู่ในส่วนอื่นของประเทศสามารถฟ้องร้องคดีที่เกี่ยวกับครอบครัวมรดกในอิสลามได้ด้วย นี่ถือเป็นความโดดเด่นในการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ที่เห็นได้ชัด ซึ่งแตกต่างกับประเทศไทยที่จำกัดเฉพาะ 4 จังหวัดเท่านั้น คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ตามพระราชบัญญัติการใช้กฎหมายอิสลามพุทธศักราช 2489 โดยไม่เปิดโอกาสให้มุสลิมในส่วนอื่นของประเทศไทยสามารถนำหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวมรดกมาดำเนินคดีทางศาลได้เหมือนกับประเทศฟิลิปปินส์

บทที่ 3

การวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบ

ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่เป็นพหุวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางด้านประเพณี เป็นศูนย์รวมของคนในชาติที่แตกต่างทางความเชื่อ และหลักปฏิบัติ โดยเฉพาะมุสลิมที่มีเอกลักษณ์เป็นพิเศษที่อิงพฤติกรรม การแสดงออก และการดำเนินชีวิตไปทางความเชื่อหรือหลักศาสนาอิสลาม รัฐบาลหรือผู้นำประเทศทุกยุคทุกสมัยได้วางนโยบายในการบริหารประเทศ โดยเฉพาะในด้านกฎหมายจะให้การคุ้มครองดูแลประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นอย่างดีทำให้มุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์มีกฎหมายพิเศษที่เกี่ยวข้องกับเรื่องครอบครัวและมรดกมาบังคับใช้ในการดำเนินคดีในชั้นศาล โดยรัฐได้ออกพระราชบัญญัติให้ใช้กฎหมายอิสลาม (Code of Muslim Personal law of Philippines) ในขณะเดียวกันยังมีกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญของประเทศที่ใช้บังคับกับทุกคนที่เป็นพลเมืองของฟิลิปปินส์ รวมทั้งมุสลิมในคดีทั่วไป และคดีครอบครัวมรดกที่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหลักของประเทศ

การใช้กฎหมายอิสลามบังคับแก่มุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ในภาพรวมถือว่าเป็นการใช้กฎหมายที่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐในหลายด้านด้วยกัน เช่นในด้านเนื้อหา คือทุกประเภทของคดีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องครอบครัวและมรดก และยังเพิ่มเติมไปยังเรื่องวะกัฟ (การมอบทรัพย์สินเพื่อศาสนาประโยชน์ หรือสาธารณประโยชน์) และเรื่องอื่นๆ และในด้านพื้นที่ ครอบคลุมในพื้นที่ 5 จังหวัดทางตอนใต้ของประเทศฟิลิปปินส์ที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่หนาแน่น แต่ยังไม่ให้โอกาสแก่มุสลิมที่อยู่ในพื้นที่อื่นของประเทศสามารถที่จะเลือกใช้กฎหมายอิสลามในการฟ้องร้องดำเนินคดีในชั้นศาลได้ และคู่ความสามารถที่จะอุทธรณ์ และฎีกาได้ หากไม่พอใจการพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นในท้องถิ่นหรือในภูมิภาคที่ใช้กฎหมายอิสลาม ดังกล่าวนี้อาจเป็นจุดเด่นของการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์

ส่วนข้อด้อยในการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ก็มีให้เห็นเช่นกัน กล่าวคือ ในชั้นอุทธรณ์ หรือชั้นฎีกา จะไม่มีผู้พิพากษาฝ่ายกฎหมายอิสลาม หากผู้พิพากษาในชั้นอุทธรณ์ และหรือชั้นฎีกาเห็นแย้งกับศาลชั้นต้นที่พิพากษาโดยใช้หลักกฎหมายอิสลามก็สามารถพิพากษากลับได้โดยไม่ได้นำหลักกฎหมายอิสลามมาปรับใช้ หากแต่ใช้หลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งจะส่งผลกระทบในด้านความเป็นธรรม และความเชื่อมั่นต่อระบบศาลของประชาชนมุสลิมฟิลิปปินส์ และนี่ถือเป็นเรื่องที่สำคัญและควรได้รับการแก้ไขเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้เป็นเอกภาพในการใช้กฎหมายอิสลามทั้งระบบตั้งแต่ศาลชั้นต้นตลอดถึงชั้นอุทธรณ์และฎีกา

บทที่ 4

แนวทางการแก้ไขปัญหา การประยุกต์ หรือแนวทางปรับปรุง ข้อดีข้อเสียของพหุนิยมทางกฎหมายในประเทศฟิลิปปินส์ มุสลิมกับระบบกฎหมายสองระบบ

จากการศึกษาข้อดี และข้อเสีย หรือจุดเด่นจุดด้อยของพหุนิยมทางกฎหมายในประเทศฟิลิปปินส์ กรณีมุสลิมกับระบบกฎหมายสองระบบ เห็นว่าประเด็นที่เป็นข้อดีควรที่จะพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่วนข้อบกพร่องหรือข้อเสียก็ควรที่จะหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาต่อไป เช่น ควรให้มีการใช้กฎหมายอิสลามในชั้นศาลอุทธรณ์ และชั้นฎีกาอย่างเต็มรูปแบบ ด้วยการให้มีคณะผู้พิพากษาที่เป็นฝ่ายกฎหมายอิสลาม เช่นเดียวกับศาลชั้นต้นในท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) และภูมิภาค (Shariah District Court) เพื่อให้เส้นทางการใช้สิทธิทางศาลเกิดความสมบูรณ์ สร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนมุสลิมภายในประเทศ และเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความให้เกียรติ และเคารพศักดิ์ศรีชาวมุสลิมต่อสายตาชาวโลก และเหนือสิ่งอื่นใดเพื่อเป็นฐานที่จะสร้างความเข้าใจและเกิดความรักใคร่ในหมู่ประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคีและเกิดพลังในการที่จะร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

บทที่ 5

สรุป เสนอแนะ

ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่เป็นพหุวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางด้านประเพณี เป็นศูนย์รวมของคนในชาติที่แตกต่างทางความเชื่อ และหลักปฏิบัติ โดยเฉพาะมุสลิมที่มีเอกลักษณ์เป็นพิเศษที่อิงพฤติกรรม การแสดงออก และการดำเนินชีวิตไปทางความเชื่อหรือหลักศาสนาอิสลาม รัฐบาลหรือผู้นำประเทศทุกยุคทุกสมัยได้วางนโยบายในการบริหารประเทศ โดยเฉพาะในด้านกฎหมายจะให้การคุ้มครองดูแลประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นอย่างดีทำให้มุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์มีกฎหมายพิเศษที่เกี่ยวข้องกับเรื่องครอบครัวและมรดกมาบังคับใช้ในการดำเนินคดีในชั้นศาล โดยรัฐได้ออกกฤษฎีกา หรือกฎหมายให้ใช้กฎหมายอิสลาม (Code of Muslim Personal Law of Philippines) ในขณะเดียวกันยังมีกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญของประเทศที่ใช้บังคับกับทุกคนที่เป็นพลเมืองของฟิลิปปินส์ รวมทั้งมุสลิมในคดีทั่วไป และคดีครอบครัวมรดกที่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหลักของประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นพหุนิยมทางกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ที่ประชาชนชาวมุสลิมในประเทศต้องยอมรับ หากจะให้สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น ฟิลิปปินส์ควรมีการใช้กฎหมายอิสลามในชั้นศาลอุทธรณ์ และชั้นฎีกาอย่างเต็มรูปแบบ ด้วยการให้มีคณะผู้พิพากษาที่เป็นฝ่ายกฎหมายอิสลาม เช่นเดียวกับศาลชั้นต้นในท้องถิ่น (Shariah Circuit Court) และภูมิภาค (Shariah District Court) เพื่อให้เส้นทางการใช้สิทธิทางศาลเกิดความสมบูรณ์ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์

ภาคผนวก

การใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์มีความคล้ายคลึงกันกับการใช้กฎหมายอิสลามใน 4 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทยในหลายประเด็น เช่น ใช้เฉพาะในกติกากฎหมายแพ่งในเรื่องครอบครัวและมรดกเป็นหลัก ถึงแม้ในประเทศฟิลิปปินส์อาจจะมีบางประเด็นที่กว้างกว่าการใช้ในประเทศไทยก็ตาม และประเด็นที่เห็นว่าน่าจะนำมาปรับใช้กับบริบทของประเทศไทยมากที่สุด คือการเปิดโอกาสให้มุสลิมในพื้นที่อื่นๆ นอกเหนือจากพื้นที่ใน 4 จังหวัดภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล) ได้ใช้กฎหมายอิสลามในเรื่องครอบครัวมรดกในการฟ้องร้องหรือดำเนินคดีในชั้นศาล โดยการเปิดในระบบภาคเพียงไม่กี่ศาล ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีทุกจังหวัด เพียงแต่จังหวัดที่มีประชากรมุสลิมมาก หรือในภาคที่มีประชากรมุสลิมหลายเปอร์เซ็นต์ และควรให้มีการใช้กฎหมายอิสลามในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาด้วย เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งระบบ

สำนักการต่างประเทศ